

ФАХІВЕЦЬ У ПЕВНІЙ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ



А. ПЕТРОВСЬКИЙ
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

З а час розбудови України як незалежної, демократичної, правової держави, починаючи з 1991 р., проведено декілька етапів реформування цивільного процесуального законодавства. Так, 2001 р. ознаменувався процесом перебудови судової системи України на підставі ухваленого пакету законів, який отримав назву «мала судова реформа». У березні 2004 р. Верховна Рада України прийняла нову редакцію Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України), який ввів нові інститути цивільного судочинства. Здійснені у липні 2010 р. перетворення у сфері судочинства, зокрема цивільного процесуального, не стали прогресивними в своїй основі та не призвели до покращення ситуації з правосуддям в Україні.

Після Революції Гідності 2013–2014 рр. було обрано шлях на приєднання України до європейських інституцій, зокрема у сфері судочинства. Так, 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла нову редакцію Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1], який заклав основу для реалізації судової реформи в Україні, втілення якої розраховано на три роки. 22 березня 2017 р. під час засідання

Ради з питань судової реформи Президент України П. Порошенко підписав та визначив як невідкладний для розгляду в Парламенті законопроект «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Змінами до процесуальних кодексів встановлюється чітке розмежування юрисдикції судів різних спеціалізацій (адміністративних, господарських і загальних), запроваджуються ефективні механізми запобігання зловживанню процесуальними правами, дотримання стабільності судового процесу й розумних строків судового розгляду, вирішується питання практичного впровадження принципів рівності, гласності, змагальності, а також принципів правової визначеності та остаточності судових рішень, зокрема й удосконалення процедури перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, передачі справи на новий розгляд касаційною інстанцією та ін.

Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд

призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі (ч. 1 ст. 143 ЦПК України). Висновок експерта є одним із засобів доказування у цивільному процесі.

З урахуванням аналізу судової практики у цивільних справах постає нагальне запитання: який правовий статус мають особи, які можуть бути залучені судом до участі в справі або можуть взяти участь у справі за своєю ініціативою для подання висновків на виконання своїх повноважень (частини 1 і 3 ст. 45 ЦПК України) під час проведення певних процесуальних дій? У юридичній літературі висловлюється думка, що таких осіб слід іменувати «фахівцями», щоб відмежувати їх від спеціалістів та закріпити цей термін у ЦПК України [2, 294]. У зв'язку з цим постає ще одне запитання: який правовий статус мають особи, які надають суду певні висновки у справі під час дослідження та оцінки доказів і які не підпадають під коло суб'єктів, визначених у частинах 1 і 3 ст. 45 ЦПК України? Судова практика у цивільних справах наповнена прикладами, коли фахівці з різних галузей знань залучаються для дачі певних висновків у справі.

Тому, беручи до уваги особливості цивільного судочинства та специфіку конкретних категорій цивільних справ, постає потреба розглянути особливості участі в цивільному процесі осіб, які володіють спеціальними знаннями, визначити їх правовий статус та оптимізувати у ролі суб'єктів доказування в контексті реформи цивільного процесуального законодавства України.

Питання правового статусу осіб, які володіють спеціальними знаннями і можуть бути залучені судом для проведення експертиз, а також для дачі інших необхідних фахових висновків у справі, досліджували такі науковці: С. Бичкова, О. Бондаренко, О. Дорошенко, Д. Задихайло, О. Ким, В. Короленко, В. Лисиченко, Г. Надгорний, Ю. Орлов, В. Тертишник, М. Тре-

ушніков, С. Фурса, В. Циркаль, В. Шиканов та ін. Порядок призначення і проведення судових експертиз, а також правовий статус експерта й спеціаліста розглядається у кожному навчальному виданні з цивільного процесуального права або коментарі до ЦПК України. Водночас безпосередньо залученню фахівців у певній галузі знань, які можуть надавати суду певні висновки у справі під час дослідження та оцінки доказів, їх правовому статусу, правам і обов'язкам тощо, у науковій літературі уваги приділено недостатньо.

Метою статті є аналіз окремих положень цивільного процесуального законодавства, які регламентують можливість участі фахівця у певній галузі знань під час надання суду певних висновків у справі на стадії дослідження та оцінки доказів, що сприятиме дотриманню принципів законності, змагальності та об'єктивності цивільного судочинства.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання: а) розкрити правову природу понять «спеціальні знання» і «спеціальні пізнання»; б) визначити підходи для встановлення правового статусу осіб, які володіють спеціальними знаннями; в) виявити нормативно-процесуальні перешкоди та передумови участі фахівця у певній галузі знань як суб'єкта доказування у цивільному процесі; г) проаналізувати судову практику з обраної проблематики дослідження; ґ) запропонувати шляхи та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення ЦПК України в контексті реформи цивільного процесуального законодавства.

Для більш повного розуміння суті судової експертизи слід розмежовувати поняття «експертиза» та «висновок експерта». Під експертизою розуміється сам процес дослідження експертом фактичних обставин справи, матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які базуються на наукових методиках та роз-

робках, на спеціальних пізнаннях, призначеного в певному процесуальному порядку. Висновок експерта являє собою докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені судом (ст. 66 ЦПК України); джерело доказів, в якому відомості про факти мають бути зроблені у вигляді висновків обізнаної особи, яка провела дослідження доказів та інших об'єктів [3, 55].

У процесуальній та криміналістичній літературі часом використовуються два тотожні за змістом поняття: «спеціальні знання» та «спеціальні пізнання». Вважаємо за необхідне погодитися із твердженням учених-процесуалістів, які слушно відзначають, що у судочинстві слід використовувати термін «спеціальні знання», оскільки вони характеризують кінцевий результат пізнавальної діяльності людини, які виходять за межі правових знань, загальновідомих узагальнень, що випливають із досвіду людей. Пізнання ж — це процес розумової діяльності людини з приводу формування спеціальних знань у певній галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо [4, 6, 8–10; 5, 4; 6, 6; 7, 269].

Спеціальним нормативно-правовим актом, який регламентує порядок проведення судових експертиз в Україні, є Закон України «Про судову експертизу» [8], відповідно до якого судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань (ч. 1 ст. 10). Вирішуючи питання про призначення експертизи, суд повинен виходити із необхідності спеціальних знань для відповіді на запитання, які його цікавлять, з урахуванням наукових можливостей експертизи для встановлення певних обставин (фактів). Висновок експерта складається у письмовій формі. Експерт повинен детально викласти увесь етап дослідження і надати науково обґрунтовані відповіді

на поставлені судом запитання. Джерело цього виду доказів — експерт з його спеціальними знаннями у тій чи іншій галузі.

Вибірковий аналіз цивільних справ дає підстави стверджувати, що в деяких випадках суди першої інстанції: а) у разі необхідності не призначають експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі; б) при наявності правових підстав для призначення додаткової чи повторної експертизи за клопотанням сторін не постановляють відповідну ухвалу; в) спростовуючи висновки проведених судових експертиз, переконливих доводів у своєму рішенні на підтвердження цього не дають.

Отже, суть такого засобу доказування, як висновок експерта у цивільних справах, полягає у тому, що він є результатом експертизи, дослідженням представлених судом об'єктів, яке виконується експертом (експертами) з метою встановлення обставин (фактів), які мають суттєве значення для повного, об'єктивного та всебічного розгляду та вирішення цивільної справи судом.

Вважаємо за необхідне розглянути питання участі спеціаліста у ролі суб'єкта доказування у цивільному процесі. На відміну від ЦПК України 1963 р., який втратив свою чинність 1 вересня 2005 р., у чинному ЦПК України роль спеціаліста в цивільному процесі досить регламентована. Так, згідно з ч. 1 ст. 54 ЦПК України спеціалістом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Він може бути залучений до участі у цивільному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи). Під час вчинення процесуальних дій спеціаліст має певні

процесуальні права і наділений певними процесуальними обов'язками. Допомога спеціаліста не може стосуватися правових питань.

Слово «спеціаліст» походить від латинського *peritus, specialis* — особа, яка професійно володіє певним фахом. За С. Ожеговим, спеціаліст — це працівник у галузі будь-якої спеціальності [9]. Тлумачний словник української мови подає спеціаліста як особу, яка досконало володіє певною спеціальністю, має глибокі знання в якій-небудь галузі науки, техніки, мистецтва тощо; яка досягла високої майстерності в чому-небудь, знавець чогось [10, 370].

У юридичній літературі поняття «спеціаліст» визначається по-різному. Так, деякі автори вважають спеціалістом будь-яку фізичну особу, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і яка залучається до участі в проведенні певних процесуальних дій, зокрема під час розгляду справи, з метою сприяння у виявленні, закріпленні, вилученні доказів [11, 204; 12, 518–519]. Зазначені автори, як правило, обмежуються вказівкою лише на загальні ознаки, притаманні спеціалісту. На нашу думку, поняття «спеціаліст» повинно охоплювати суттєві ознаки предметних галузей знань, а також кваліфікаційні вимоги до осіб, які в необхідних випадках можуть залучатися для участі у цивільній справі у ролі спеціаліста.

Аналіз статей 54 і 190 ЦПК України дає підстави стверджувати, що спеціаліст — це особа, яка надає суду виключно технічну допомогу і не є суб'єктом доказування. У зв'язку з цим виникає запитання: який правовий статус мають особи, які можуть бути залучені судом до участі в справі або можуть взяти участь за своєю ініціативою для подання висновків у справі на виконання своїх повноважень (частини 1 і 3 ст. 45 ЦПК України) під час проведення певних процесуальних дій? У юридичній літературі висловлюється думка, що представників цих органів слід імену-

вати «фахівцями», щоб відмежувати їх від спеціалістів та закріпити цей термін у ЦПК України [2, 294]. Ми поділяємо цю думку. Наприклад, у цивільних справах про визнання правочинів недійсними, з метою надання висновку у справі, можуть брати участь представники органу опіки та піклування, Державної фіскальної служби України, Комітету захисту прав споживачів, Департаменту державної реєстрації та нотаріату тощо.

Проте залишається ще одне запитання: який правовий статус мають особи, які надають суду певні висновки у справі під час дослідження та оцінки доказів і які не підпадають під коло суб'єктів, визначених у частинах 1 і 3 ст. 45 ЦПК України? У судовій практиці в цивільних справах є приклади, коли фахівці залучаються до проведення наукових досліджень і надають судові необхідні висновки з певних галузей знань.

Наведемо приклад: у березні 2006 р. Л. звернувся до місцевого суду Солом'янського району м. Києва з позовом до М. про визнання заповіту недійсним. В обґрунтування своїх позовних вимог позивач зазначив про таке: 24 вересня 2005 р. помер його батько, 1925 р. н., і позивач є його спадкоємцем першої черги за законом. У встановлений законом шестимісячний строк він звернувся до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини і дізнався, що його батько 21 вересня 2005 р., за три дні до своєї смерті, оформив заповіт на все своє майно на користь відповідачки.

Під час попереднього судового засідання позивач заявив клопотання про призначення посмертної судово-психіатричної експертизи для визначення психічного стану батька позивача. Суд у своїй ухвалі про призначення експертизи поставив таке запитання: «Чи міг Л. на момент складання заповіту та довіреності від 21 вересня 2005 р. на ім'я М. розуміти значення своїх дій та керувати ними?»

Згідно з Актом посмертної судово-психіатричної експертизи від 14 вересня 2006 р. № 1356, відповідно до якого судово-психіатричний огляд проведено судово-психіатричною експертною комісією у складі трьох експертів, було зроблено висновок, що заповідач на момент складання заповіту розумів значення своїх дій та міг керувати ними. Зазначений висновок експертів було покладено в основу рішення судом першої інстанції. 27 грудня 2006 р. місцевий суд Солом'янського району м. Києва відмовив у задоволенні позову Л. до М. про визнання заповіту недійсним [13].

В апеляційній скарзі позивач зазначив, що рішення суду першої інстанції прийняте з: неповним з'ясуванням судом обставин, що мають значення для справи; невідповідністю висновків суду обставинам справи; порушенням норм процесуального права. В основу рішення суду першої інстанції поклав висновок посмертної судово-психіатричної експертизи та не звернув увагу, що: 1) зазначений висновок складений із порушенням норм Закону України від 25 лютого 1994 р. «Про судову експертизу» (ст. 3, п. 1 ч. 1 ст. 12) і Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 8 жовтня 2001 р. № 397, оскільки мотивувальна частина акта експертизи не містить обґрунтованого пояснення даних про психічний стан особи та фактів, які встановлені й виявлені при дослідженні об'єктів експертизи; 2) висновок експертів побудовано переважно на показаннях свідків і не надана детальна оцінка медичній документації, що міститься у матеріалах справи (історії хвороби померлого, протоколу розтину, амбулаторної картки) стосовно факту наявності в померлого тяжкого соматичного стану, який призвів до його смерті через три дні після підписання ним заповіту та впливу цього стану на усвідомлення заповідачем зна-

чення своїх дій під час підписання спірного заповіту.

Таким чином, висновок посмертної судово-психіатричної експертизи є необґрунтованим, оскільки суперечить матеріалам справи, зокрема історії хвороби заповідача та показанням свідків, тому викликає сумніви в його правильності, що, відповідно до ч. 2 ст. 150 ЦПК України, є підставою для призначення судом повторної посмертної судово-психіатричної експертизи, яка доручається іншому експертові (експертам).

Необґрунтованість висновку експертів також підтверджується думкою фахівця — лікаря з питань судово-психіатричної експертизи, доданою до апеляційної скарги у письмовій формі, який зазначив про аргументовані ознаки необґрунтованості висновку експертів. Так, зокрема, про: а) інструктивно-методичні вимоги до проведення судово-психіатричних експертиз при проведенні посмертної судово-психіатричної експертизи не дотримані в повному обсязі; б) висновок експертів про те, що заповідач на момент складання заповіту та довіреності яким-небудь психічним захворюванням не страждав і за своїм психічним станом тоді міг усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, не є обґрунтованим.

З урахуванням викладеного позивачем було заявлено клопотання про призначення повторної посмертної судово-психіатричної експертизи. Колегія суддів апеляційного суду в цьому клопотанні відмовила, апеляційну скаргу позивача відхилила. Рішення місцевого суду Солом'янського району м. Києва від 27 грудня 2006 р. залишене без змін [14].

Аналізуючи матеріали наведених цивільних справ, можемо дійти таких висновків. Суд першої інстанції, поклавши в основу свого рішення у справі висновок експертів, не дотримався вимог ЦПК України щодо дослідження та оцінки доказів. Дослідивши

й надавши перевагу висновку експертів у справі, він не приділив достатньої уваги дослідженню та оцінці інших наявних у справі доказів — письмових (історія хвороби заповідача, протокол розтину, амбулаторна картка) і показанням свідків, чим порушив вимоги ч. 2 ст. 179 і ст. 212 ЦПК України щодо всебічності, повноти, об'єктивності та безпосередності дослідження усіх наявних у справі доказів. Експертний висновок не є беззаперечним фактом, а одним із доказів, який повинен оцінюватися у сукупності з іншими доказами у справі.

Висновок фахівця, яким було доведено необґрунтованість і неповноту висновку експертів, суд апеляційної інстанції взагалі не дослідив та оцінки не дав. Вважаємо, що в разі належного дослідження письмового висновку фахівця-лікаря та надання йому відповідної оцінки судом, останній мав би усі підстави для призначення повторної експертизи, після проведення якої суд міг би отримати повну й об'єктивну картину стосовно матеріальних відносин, з приводу яких виник спір між позивачем і відповідачем щодо визнання оспорюваного правочину недійсним. Не останню роль у цій ситуації відіграла наявність у ч. 2 ст. 57 ЦПК України вичерпного переліку засобів доказу-

вання, в якому законодавець не знайшов місце для такого засобу доказування, як висновок фахівця у певній галузі знань.

Як один із аргументів щодо внесення змін до цивільного процесуального законодавства про введення такого суб'єкта, як фахівець у певній галузі знань, можна навести Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15], згідно з яким адвокат має право одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань (п. 10 ч. 1 ст. 20).

Беручи до уваги викладене, вважаємо, що введення до ЦПК України такого суб'єкта, як фахівець у певній галузі знань, оптимізує суб'єктів доказування у цивільному процесі та сприятиме повному й обґрунтованому розгляду і вирішенню цивільних справ. Також це слугуватиме протипагою експертам щодо складання ними неповних та необґрунтованих висновків. На нашу думку, доповнення ЦПК України з приводу розмежування таких понять, як «експерт», «спеціаліст» і «фахівець у певній галузі знань», проведе чітку межу щодо визначення правового статусу та функціональних повноважень цих суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Про судоустрій* і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Офіційний вісник України. — 2016. — № 56. — Ст. 1935.
2. *Фурса Є. І.* Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар : у 2 т. / Є. І. Фурса, С. В. Шербак ; за заг. ред. С. Я. Фурси. — Київ : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2010. — Т. 1. — 1044 с.
3. *Селина Е. В.* Доказывание с использованием специальных познаний по уголовным делам / Е. В. Селина. — М. : Юрлитинформ, 2003. — 128 с.
4. *Бичкова С. С.* Експертиза в цивільному процесі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С. С. Бичкова ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — Київ, 2003. — 22 с.
5. *Бондаренко О. О.* Процесуальний статус обізнаних осіб та їх правовідносини з дізнавачем і слідчим у кримінальному судочинстві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Олексій Олексійович Бондаренко ; Національний університет внутрішніх справ. — Харків, 2004. — 20 с.
6. *Дорошенко О. Ф.* Судова експертиза як засіб доказування при розгляді цивільних справ щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Олександр Федорович Дорошенко ; Академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності. — Київ, 2007. — 22 с.

7. Треушников М. К. Судебные доказательства / М. К. Треушников. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : Городец, 2005. — 288 с.
8. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 28. — Ст. 232.
9. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. — 16-е изд., испр. — М. : Русский язык, 1984. — 797 с.
10. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. — 2-ге вид. — Київ : АКОНІТ, 2001. — Т. 3: П—Я. — 862 с.
11. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В. М. Кравчук, О. І. Угриновська. — Київ : Істина, 2006. — 944 с.
12. Фурса С. Я. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар : у 2 т. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак ; за заг. ред. С. Я. Фурси. — Київ : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2006. — Т. 1. — 912 с.
13. Архів місцевого суду Солом'янського району м. Києва за 2006 р. Цивільна справа № 2-1737/06.
14. Архів судової палати у цивільних справах Апеляційного суду м. Києва за 2007 р. Цивільна справа № 22-3110/2007.
15. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. — 2012. — № 62. — Ст. 2509.

REFERENCES

1. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 r. № 1402-VIII [On the Judiciary and the Status of Judges: Law of Ukraine dated June 2, 2016 № 1402-VIII], *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 2016, no. 56, Article 1935.
2. Fursa Ie. I., Shcherbak S. V. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Civil Procedural Code of Ukraine: Scientific and Practical Comment], Kyiv: Vydavets Fursa S. Ia.; KNT, 2010, vol. 1, 1044 p.
3. Selina E. V. Dokazyvanie s ispolzovaniem spetsialnykh poznanii po ugovnym [Evidence with using special knowledge in criminal cases], Moskva: Yurлитinform, 2003, 128 p.
4. Bychkova S. S. Ekspertyza v tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Expertise in the Civil Process of Ukraine], Kyiv, 2003, 22 p.
5. Bondarenko O. O. Protseualnyi status obiznanykh osib ta ikh pravovidnosyny z diznavachem i slidchym u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [The procedural status of the informed persons and their legal relationship with the detective and investigator in criminal proceedings in Ukraine], Kharkiv, 2004, 20 p.
6. Doroshenko O. F. Sudova ekspertyza iak zasib dokazuvannya pry rozhladi tsyvilnykh sprav shchodo porushennia prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti [Forensic examination as a means of proving when considering civil cases regarding violation of rights to objects of intellectual property], Kyiv, 2007, 22 p.
7. Treushnikov M. K. Sudebnye dokazatelstva [Judicial Evidence], Moskva: Gorodets, 2005, 288 p.
8. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 25 liutoho 1994 r. № 4038-XII [On Forensic Examination: Law of Ukraine dated February 25, 1994 № 4038-XII], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1994, no. 28, Article 232.
9. Ozhegov S. I. Slovar russkogo yazyka: Ok. 57 000 slov [Dictionary of the Russian language: nearly 57 000 words], Moskva: Russkiy yazyk, 1984, 797 p.
10. Novyi tлумачnyi slovnyk ukraïnskoi movy [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language], Kyiv: AKONIT, 2001, vol. 3, 862 p.
11. Kravchuk V. M., Uhrynovska O. I. Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvil'noho protseual'noho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary of the Civil Procedural Code of Ukraine], Kyiv: Istyna, 2006, 944 p.
12. Fursa S. Ia., Fursa Ie. I., Shcherbak S. V. Tsyvilnyi protseualnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Civil Procedural Code of Ukraine: Scientific and Practical Comment], Kyiv: Vydavets Fursa S. Ia.; KNT, 2006, vol. 1, 912 p.
13. Arkhiv mistsevoho sudu Solomianskoho raionu m. Kyieva za 2006 r. Tsyvilna sprava № 2-1737/06 [Archives of the local court of Solomyansky district of Kyiv in 2006 Civil case № 2-1737/06].
14. Arkhiv sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva za 2007 r. Tsyvilna sprava № 22-3110/2007 [Archive of the Chamber of Civil Cases of the Kyiv Court of Appeal for 2007 Civil case № 22-3110/2007].
15. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 5 lypnia 2012 r. № 5076-VI [About Bar and Advocacy: Law of Ukraine dated July 5, 2012 № 5076-VI], *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 2012, no. 62, Article 2509.

Петровський А. Фахівець у певній галузі знань як суб'єкт доказування в контексті реформи цивільного процесуального законодавства України

Анотація. Стаття присвячена фахівцю у певній галузі знань як суб'єкту доказування в контексті реформи цивільного процесуального законодавства України. Проаналізовано окремі положення цивільного процесуального законодавства, які регламентують можли-

вість участі фахівця у певній галузі знань під час надання суду певних висновків у справі, на стадії дослідження та оцінки доказів. Розкрито правову природу понять «спеціальні знання» і «спеціальні пізнання». Визначено підходи для встановлення правового статусу осіб, які володіють спеціальними знаннями. Виявлено нормативно-процесуальні перешкоди та передумови участі фахівця у певній галузі знань у ролі суб'єкта доказування в цивільному процесі.

У статті аналізується судова практика в цивільних справах з обраної проблематики дослідження. Запропоновано шляхи та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення Цивільного процесуального кодексу України в контексті реформи цивільного процесуального законодавства.

Ключові слова: Цивільний процесуальний кодекс України, реформа цивільного процесуального законодавства, доказування, висновок експерта, спеціаліст, фахівець у певній галузі знань, правовий статус, спеціальні знання, спеціальні пізнання.

Петровский А. Специалист в определенной отрасли знаний как субъект доказывания в контексте реформы гражданского процессуального законодательства Украины

Аннотация. Статья посвящена специалисту в определенной отрасли знаний как субъекту доказывания в контексте реформы гражданского процессуального законодательства Украины. Проанализированы отдельные положения гражданского процессуального законодательства, которые регламентируют возможность участия специалиста в определенной отрасли знаний при предоставлении суду определенных заключений по делу, на стадии исследования и оценки доказательств. Раскрыта правовую природу понятий «специальные знания» и «специальные познания». Обозначены подходы для определения правового статуса лиц, владеющих специальными знаниями. Выявлены нормативно-процесуальные препятствия и предпосылки участия специалиста в определенной отрасли знаний в качестве субъекта доказывания в гражданском процессе.

В статье анализируется судебная практика по гражданским делам по выбранной проблематике исследования. Предложены пути и сформулированы предложения по совершенствованию Гражданского процессуального кодекса Украины в контексте реформы гражданского процессуального законодательства.

Ключевые слова: Гражданский процессуальный кодекс Украины, реформа гражданского процессуального законодательства, доказывание, заключение эксперта, специалист, специалист в определенной отрасли знаний, правовой статус, специальные знания, специальные познания.

Petrovskyi A. Specialist in a Certain Field of Knowledge as a Subject of Evidence in the Context of the Reform of Civil Procedural Legislation of Ukraine

Annotation. The article is devoted to a specialist in a certain branch of knowledge as a subject of proof in the context of reform of the civil procedural legislation of Ukraine. Separate provisions of the civil procedural legislation that regulate the possibility of a specialist's participation in a certain branch of knowledge when providing certain conclusions to the court, at the stage of research and evaluation of evidence, are analyzed. The legal nature of the concepts «special knowledge» and «special knowledge» is disclosed. The approaches for determining the legal status of persons with special knowledge are indicated. The regulatory and procedural obstacles and prerequisites for the participation of a specialist in a certain branch of knowledge as a subject of proof in the civil process are revealed.

The article analyzes judicial practice in civil cases on the chosen problems of the study. Ways and suggestions are proposed to improve the CCP of Ukraine in the context of reform of civil procedural legislation.

Key words: The Civil Procedure Code of Ukraine, the reform of the civil procedural legislation, the proof, the expert's conclusion, the expert, the specialist in a certain branch of knowledge, the legal status, special knowledge, special knowledge.